

temporal migration measurements and compartment model predictions. URL:

<https://academic.oup.com/rpd/article/199/19/2366/7267612>

4. Natural attenuation processes control groundwater contamination in the Chernobyl exclusion zone: evidence from 35 years of radiological monitoring - Scientific Reports. Nature. URL: <https://www.nature.com/articles/s41598-022-22842-5>.

УДК 621.039:502.171(477):339.92:327(438+474.5)

УЧАСТЬ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ФІНАНСУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ «CHERNOBYL SHELTER FUND» ЯК ІНСТРУМЕНТУ МІЖНАРОДНОЇ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ

Петрик Ю. Б.¹, Петрик Т. В.²

¹Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» / Тернопільський ліцей №21 – спеціалізована мистецька школа імені Ігоря Герети

²Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка / Тернопільський академічний ліцей «Генезис»

E-mail: yuriipetryk1994@gmail.com

Катастрофа на Чорнобильській атомній електростанції, окрім того, що стала великою техногенною катастрофою, продовжує залишатися довготривалим безпековим викликом для України та світу. Старе укриття (старий саркофаг), зведене після катастрофи потребувало заміни, а це вимагало значних капіталовкладень [4]. Зважаючи на це, за ініціативи Європейського банку реконструкції та розвитку у 1997 р. було створено фонд під назвою «Chernobyl Shelter Fund» («Фонд Чорнобильського Укриття», далі – «CSF»). Метою цього проєкту була допомога Україні у сфері стабілізації та екологічного убезпечення укриття над зруйнованим четвертим енергоблоком Чорнобильської АЕС [2].

Для досягнення цих цілей «CSF» фінансував реалізацію «Плану здійснення заходів» проєкту («Shelter Implementation Plan», далі – «SIP»), який був розроблений для підготовки до подальшого демонтажу та виведення з експлуатації забрудненої

конструкції в межах національної довгострокової стратегії. Ініціатива створення «CSF» була започаткована урядами країн «Великої сімки», Європейської Комісії та Україною й оголошена під час саміту «Великої сімки» у Денвері у 1997 р. [2].

Подальшу підтримку висловили інші держави на конференціях донорів у Нью-Йорку (1997 р.), Берліні (2000 р.), Лондоні (2005 р.), Києві (квітень 2011 р.) та Лондоні (2015 р.). Основною метою «SIP» було перетворення післяаварійного укриття на стабільний та екологічно безпечний стан. Ключовим компонентом «SIP» стало будівництво «New Safe Confinement» («Нового безпечного конфайнменту», далі – «NSC»), призначеного для ізоляції зруйнованого реактора та старого укриття, що уможливлювало подальший демонтаж і виведення з експлуатації конструкцій. Серед донорів «CSF» були численні держави, серед яких і Республіка Польща. Зазначимо також, що внески зробили 17 держав, до яких належала також Литовська Республіка [2].

Щодо Республіки Польща, то у 1997 році було виділено суму понад 3,5 млн польських злотих (еквівалент понад 1 млн доларів США). Ці кошти були перераховані Постійним представництвом Польщі при ООН у Нью-Йорку. Фінансування зазначеної мети здійснювалося за рахунок загального державного резерву бюджету, переданого до Міністерства закордонних справ (Постанова Ради Міністрів Республіки Польща № 98/97 від 23 грудня 1997 року).

Посол Польщі при ООН, виступаючи на конференції ООН 20 листопада 1997 року в Нью-Йорку, висловив підтримку плану «CSF» для захисту ядерного реактора Чорнобильської АЕС, заявивши про фінансову підтримку з боку Польщі.

У 1999 році було перераховано суму в розмірі понад 7 млн польських злотих (еквівалент понад 1,5 млн євро) на рахунок «CSF» через Посольство Польщі в Брюсселі. Кошти надійшли зі спеціальних видатків державного бюджету Польщі, а саме, з «Фондів Міністерства закордонних справ для фінансування нових внесків до міжнародних організацій та участі у програмах міжнародного співробітництва в межах організаційних систем ООН та Організації економічного співробітництва та розвитку, включаючи тимчасові програми та польові операції» [1].

Безпосередньо будівництво нової захисної оболонки розпочалося у 2012 р. на незабрудненій ділянці поблизу четвертого реактора Чорнобильської АЕС консорціумом «Novarka», створеним компаніями «VINCI Construction» та «Bouygues Construction». Спорудження т. зв. Арки здійснювалося у два етапи: перший передбачав монтаж 20 000 тонн аркової конструкції, тоді як другий включав встановлення інфраструктури (зокрема кранів) для демонтажу зруйнованої конструкції 4-го енергоблоку та вилучення палива. Через великі розміри Арку збудували з двох половин, які були з'єднані між собою у липні 2015 р. Польща у 2011 р. в рамках будівництва, за даними порталу «Wiadomości», перерахувала 1,5 млн євро до фонду Chernobyl Shelter Fund [5].

У 2016 році Арку успішно встановили на 4-й енергоблок, а вже в 2019 р. «NSC» було офіційно передано українській стороні. Ця подія стала важливою віхою у сфері глобальної ядерної безпеки та міжнародної інженерної співпраці [3].

На сьогодні діяльність «CSF» завершено. На офіційній веб-сторінці Європейського банку реконструкції та розвитку містяться дані про те, що станом на кінець 2023 р. фонд отримав понад 1,6 млрд євро від 45 донорів. Сам банк додатково виділив 480 млн євро власних ресурсів для підтримки реалізації контракту зі спорудження «Нового безпечного конфайнменту» на Чорнобильській АЕС [2].

Зазначимо також, що у 2025 р. в ході російської агресії проти України російський безпілотною пошкодив NSC, що поставило під загрозу його функції ізоляції та демонтажу. Європейський банк реконструкції та розвитку спільно з Чорнобильською АЕС розпочав оцінку варіантів аварійного ремонту. Орієнтовна вартість відновлення може сягати кількох сотень мільйонів євро [3].

Таким чином, реалізація проєкту «Chernobyl Shelter Fund» стала масштабним дійством і прикладом міжнародної співпраці у контексті ядерної безпеки у Європі та світі. Участь Республіки Польща у фінансуванні та реалізації «CSF» має важливе значення, оскільки продемонструвала зацікавлення Варшави до співпраці у сфері міжнародної безпеки не як отримувача, а як донора та активного партнера, починаючи іще з тих часів, коли

Польща не була ні членом НАТО, ні членом Європейського Союзу. У цьому вияві її позиція демонструвала «відповідальне сусідство» та європейську солідарність. Більше того, участь Польщі у цьому проєкті засвідчила готовність держави до творення архітектури міжнародної безпеки, що доволі актуально в XXI ст. у контексті російської загрози.

Список літератури:

1. Міжнародний координований аудит Чорнобильського фонду «Укриття» (International Co-ordinated Audit of Chernobyl Shelter Fund). *Рахункова палата*. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/IntCooperation/IntAudits/31-12-2008%2009-00-00/Zvit_Chernobyl_Shelter.pdf

2. Chernobyl Shelter Fund. *European Bank for Reconstruction and Development*. URL: <https://www.ebrd.com/home/what-we-do/focus-areas/nuclear-safety/chernobyl-shelter-fund.html>.

3. Making Chornobyl safe. *European Bank for Reconstruction and Development*. URL: <https://www.ebrd.com/home/what-we-do/focus-areas/nuclear-safety/making-chornobyl-safe.html>.

4. Polityuk P. Giant arch slides over Chernobyl site to block radiation for a century. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-chernobyl-arch-idUSKBN13O1IE/>.

5. Uroczyste zakończenie nasuwania arki nad blok 4 Czarnobylskiej EJ. *Portal nuclear.pl*. URL: <https://nuclear.pl/wiadomosci,news,16113001,0,0.html>